

Zbyněk Fiala: Síla BRICS Plus

- CZ24 News | 28. srpna 2023

SVĚT: Přinese větší koordinace zemí Jihu a Východu významnější změny v globální architektuře? Názory se liší podle toho, zda jsou přející, nebo nepřející. Fakta nástup této změny spíše potvrzují.

Pár dní po skončení jak summitu BRICS, které se rozšířením změnilo v *BRICS Plus*, tak navazujícího summitu *BRICS Outreach* za účasti dalších zájemců o členství nebo spolupráci, konečně přicházejí hlubší komentáře. Některé z mainstreamových médií a think-tanků Západu označují událost za celkem bezvýznamnou, poměr sil se nemění. Takhle to shrnulo i české Echo24 – Rozšíření BRICS ponechává Západ chladným.

Německý Spiegel je opatrnější. Zaměřuje se na věci, ve kterých jde o hodně, jako je zajištění surovin pro digitalizaci a obnovitelné zdroje. Popisuje boj Australanů s Čínou o klíčové světové zásoby lithia v Demokratické republice Kongo. Samotné městečko Manobno, které se nachází nad jedním z největších světových nálezů, je chudé, a tak to mělo zůstat. Australané mají nějaké smlouvy z minula, ale povolení k těžbě vážne, protože vláda v Kinshase obrací a začíná dávat přednost Číňanům. To by znamenalo, že poměr sil se mění.

Podobně to vidí zdroje z Jižní Afriky, Indie nebo Číny, nemluvě o tisku menších zúčastněných zemí, kde se hodně mluví o nových nástrojích, postupech, potenciálu a příležitostech. Zajímavé shrnutí najdeme na portále otevřené vědy *Scientific Research Publishing (SCIRP)*, kde nabízejí obsáhlý souhrn zpravodajství, analýz i výzkumu k summitu a programu BRICS. Sám do něj v navazujícím textu sáhnu.

Ne-západní skupina BRICS Plus (po rozšíření) představuje 31,5 procenta světového HDP, zatímco za skupinou G7, reprezentující Západ, je jenom 30 procent HDP. Tuto změnu poměru sil hlásí indická analýza *Megh Updates* spolu s prognózou, že rozdíl se bude zvětšovat, protože růstová tempa rozvoje a nových trhů jsou vyšší.

Jinou věcí je, že zastoupení těchto zemí v mezinárodních institucích jako je Mezinárodní měnový fond nebo Světová banka je mnohem menší, státy BRICS tam mají jen 15 procent hlasovacích práv. Proto se mluví o potřebě změny „globální architektury“, která by tyto nerovnosti odstraňovala. Je tu jistě prostor pro diplomacii, ale nelze spoléhat na to, že této změny lze dosáhnout jen přitvrzováním rezolucí z různých mezinárodních fór. Proto se více mluví o vlastních institucích BRICS.

Vedle rozšiřování skupiny na *BRICS Plus* (pro které byla v Johannesburgu stanovena pravidla, ale podléhá nadále souhlasu členských států) přibývají také členové *Nové rozvojové banky NDB*, která je otevřená a je to tedy volnější. Teď se přidali Egypt, Sjednocené arabské emiráty a Bangladéš. Je tak stále zřejmější, že NDB chce převzít iniciativu ve využití vlivu a bohatství části členů, tedy hlavně Číny a ropných velmocí, pro inkluzivní rozvoj zemí na opačném konci žebříčku bohatství, jako je Argentina nebo právě nesmírně lidnatý Bangladéš.

Potenciál těchto zchudlých nebo chronicky chudých zemí je posuzován nově s perspektivou, že se zbaví neokoloniální závislosti a uvolní se ze sevření zdánlivě nesplacitelných dluhů. Tenhle typ rozvoje by měla nabízet Světová banka, ale tato instituce sídlící ve Washingtonu je spíše prodlouženou rukou amerického ministerstva financí, které vidí svět trochu jinak. NDB tak bude objektivně vytlačovat Světovou banku, a zasáhne do toho možná i větším kapitálem.

Když to hodně zjednodušíme, jde o to, aby zdrojem bídy klientské země nebylo právě její bohatství. Stačí se podívat na bouřící se Niger, který je největším dodavatelem uranu pro jaderné elektrárny EU, ale země sama patří k těm nejchudším na světě. Princip odkrvení země s velkými přírodními zdroji je jednoduchý. Jakmile přistoupí na volný trh a zpřístupní se zahraničním investicím, příliv zahraničního zboží začne odčerpávat z devizových rezerv, zatímco exporty se ocitnou pod kontrolou zahraničních investorů a devizové příjmy nešťastně otevřené ekonomiky odplouvají kamsi do dále v podobě zahraničního zisku.

Lobbing velkého kapitálu prosazuje deregulaci, snižování daní a ústup vlády do bezvýznamného pozadí. Ochranná opatření v takto „rozvíjené“ zemi jsou zakázána. Napětí ve veřejných financích se řeší zahraničním dluhem, ale podmínkou je volný pohyb kapitálu. Brzy začne jít hlavně o pohyb směrem ven. Přidá se i domácí honorace. Jakmile domácí měna oslabí, špička společnosti, která na změnách vydělala, začne ulévat úspory do bezpečnějšího zahraničí. Tím tlačí na další snižování hodnoty domácí měny. Úroky rostou, zdroje vysychají a dluh se dostává mimo kontrolu. Následuje další výprodej národního bohatství.

Takhle nemusí zchudnout jen země krátce po startu. Odlivem rezerv do zahraničí a soustavným zdražováním dluhu je pravidelně pokládána třeba Argentina, chronický klient Mezinárodního měnového fondu. Naposledy se Argentina zachránila srpnovým zásahem Číny, která zemi poskytla swapovou linku, umožňující splácet dluh MMF přes jüany.

Argentina může skončit v defaultu. Pomůže jí BRICS?, ptá se [Nick Corbishley](#) na americkém levicovém webu *Naked capitalism*. Považuje za nepravděpodobné, že by Argentina v blízké době obdržela finanční pomoc od multilaterálních věřitelů BRICS, a to ze dvou důvodů: zaprvé, noví členové BRICS oficiálně vstoupí do klubu až 1. ledna 2024, a zadruhé: dva ze tří kandidátů v nadcházejících prezidentských volbách v Argentině, které se uskuteční 22. října, Javier Milei a Patricia Bullrich, odmítli rozhodnutí Fernándezovy vlády vstoupit do BRICS.

První kolo argentinských voleb asi nepřinese jednoznačného vítěze vzhledem k tomu, že se jedná o těsný souboj tří koní. Avšak kampaň Sergia Massy má eso v rukávu: může říci, že pokud zvítězí, jeho vláda se může stát prvním příjemcem pomoci z BRICS, nejspíše prostřednictvím *jeho systému na vyrovnávání platebních bilancí*/ CRA. V takovém případě by Argentina mohla výrazně snížit nebo – v případě záchranného úvěru pokrývajícího celou hodnotu půjčky MMF – dokonce odstranit svou

závislost na MMF, jak se stalo v roce 2006. Jinými slovy, Argentina by mohla mít jinou budoucnost, soudí Corbishley.

Dodává, že záchrana Argentiny by byla pro členy BRICS relativně málo riziková. Argentina má sice dlouhou a slavnou historii nesplácení dluhů, ale má také dvě nesmírně cenná aktiva, která může dát do zástavy: obrovské zásoby zemního plynu v oblasti Vaca Muerta, které se teprve uvádějí do provozu, a rozsáhlá, dosud nevyužitá ložiska lithia na severu země, o něž má Peking velký zájem. Argentina má navíc pro BRICS zásadní strategický význam, neboť je druhou největší ekonomikou Jižní Ameriky, tedy regionu, který již nyní obchoduje s Čínou více než kdokoli jiný a je právě z tohoto důvodu v hledáčku jižního velení USA.

Vstup Argentiny do BRICS Plus je tedy součástí velké hry. Řešení za účasti NDB může technicky zahrnovat výhybku od dolaru v podobě většího zapojení národní měny (nově do 30 procent) nebo výhledově užití nějaké společné měny BRICS. Vedle toho může vstoupit do hry další společný nástroj, který vznikl ještě před úvahami o společné měně. Je jím zmíněný systém vyrovnávání nerovnováh platební bilance *Contingent Reserve Arrangement (CRA)* z roku 2015, vracející se k původním představám o funkcích MMF. Jen Čína do něj vložila 100 miliard dolarů a ostatní členové také přispěli.

Podíl Číny je ve všech těchto iniciativách rozhodující. Čína se nechce smířit s rozpadem globalizace, věří v možnosti vzniku rovnoprávnější varianty. Proto rozjela také *Globální rozvojovou iniciativu (GDI)*, která se posouvá od ryze infrastrukturní politiky *Pásu a stezky*. Snižuje podíl půjček na projektech a je více orientována na nové technologie a reálné výsledky. Na konferenci *BRICS Outreach* o tom mluvil čínský prezident [Si Ťin-pching](#):

- „Čína je vždy solidární s ostatními rozvojovými zeměmi, a to v dobrém i zlém. Čína byla a vždy zůstane členem rozvojových zemí. Navrhl jsem Globální rozvojovou iniciativu (GDI), abychom dodali impuls k provádění Agendy 2030. V loňském roce Čína uspořádala první dialog na vysoké úrovni o globálním rozvoji, na němž byla představena řada opatření pro rozvojovou spolupráci. Od té doby bylo dosaženo povzbudivého pokroku.
- Čína zřídila Fond globálního rozvoje a spolupráce Jih-Jih s celkovým objemem finančních prostředků ve výši 4 miliard amerických dolarů a čínské finanční instituce vedle toho brzy zřídí zvláštní fond ve výši 10 miliard dolarů určený na provádění GDI.

- *Od Asie po Afriku, od tichomořských ostrovních zemí po Karibik se uskutečnilo více než 200 projektů spolupráce a mechanismy spolupráce se rozvíjejí v oblastech, jako je snižování chudoby, vzdělávání a zdravotnictví.*
- *V rámci GDI jsme se prioritně zaměřili na ekologický rozvoj, industrializaci nového typu, digitální ekonomiku a některé další klíčové oblasti a pokračovali v partnerství pro novou průmyslovou revoluci s cílem podpořit vysoce kvalitní rozvoj.*
- *Založili jsme svěřenecký fond pro spolupráci Čína-FAO Jih-Jih, realizovali jsme akci na zvýšení produkce potravin a poskytli jsme potravinovou pomoc mnoha zemím a sdíleli s nimi zemědělskou techniku. Zahájili jsme také globální partnerství pro spolupráci v oblasti čisté energie s cílem dosáhnout energetické bezpečnosti.*
- *V uplynulém desetiletí poskytla Čína Africe rozsáhlou rozvojovou pomoc a pomohla kontinentu vybudovat více než 6 000 km železnic, přes 6 000 km dálnic a více než 80 velkých energetických zařízení.*
- *Do budoucna bude Čína s africkými zeměmi více spolupracovat, aby Afriku podpořila při zvyšování její vlastní rozvojové kapacity. Na podporu udržitelného rozvoje v Africe budou přijata konkrétní opatření, jako je poskytování dat ze satelitního mapování, partnerství pro inteligentní celní spolupráci nebo zahájení akčního plánu GDI pro budoucnost Afriky společně s UNESCO.“*

Nigerijský viceprezident Kashim Shettima se na tomto fóru více vyjadřoval k postavení rozvojových zemí v systému mezinárodních institucí:

„Struktura mezinárodní globální správy, kterou se v současnosti řídíme, byla vytvořena před získáním nezávislosti afrického kontinentu a mnoha zemí globálního Jihu. Je tedy skutečně nezbytné reformovat globální správu tak, aby odpovídala realitě dnešního světa, a uznat nutnost partnerství, které zajistí sdílenou prosperitu, inkluzivitu a udržitelný rozvoj.“

Pokud jde o Agendu 2030 pro cíle udržitelného rozvoje (SDG), nigerijský viceprezident poznamenal, že realita zůstává pro mnoho rozvojových zemí bezútěšná: *„Tyto země čelí historickým rozvojovým slabinám a výzvám, které jsou mimo jejich kontrolu. Je tedy nezbytné, abychom se sjednotili v rámci regionálních skupin a vytvořili novou formu mezinárodní spolupráce.“*

V této souvislosti hovořil o potřebě formálního globálního partnerství pro využití zemědělského potenciálu národů. Mluvil také o využití obnovitelných zdrojů energie k revoluci v Africe, vyslovil se pro podporu technologií, inovací a pracovních příležitostí pro holistický a spravedlivý pokrok, stejně jako pro spolupráci v oblasti změny klimatu a přírodně orientovaných přístupů k rozvoji.

V podpoře zaměstnanosti mladých lidí a rozvoji jejich dovedností vidí nejefektivnější způsob boje proti terorismu, organizovanému zločinu a souvisejícím výzvám.

Zajímavá byla zpráva ze setkání indického předsedy vlády Naréndry Módího s prezidentem Íránské islámské republiky Ebráhímem Raísím na okraj summitu BRICS. Obě strany se dohodly na urychleném navázání spolupráce v oblasti infrastruktury, včetně projektu Čabahár a vyměnili si názory na regionální vývoj, včetně Afghánistánu. Tomu se nelze divit, jsou sousedy této země.

K tomu je zároveň potřeba dodat, že Čabahár je íránský přístav naproti Indii a staví se z něj železnice do Zahedánu u afghánské hranice, která se může prodloužit do Kábulu. Íránsko-indická dohoda o společné výstavbě z roku 2011 se brzy rozpadla, ale tři dny před současným setkáním Johannesburgu obě strany zrušily arbitráž, která měla hádky řešit. Vytrácí se tak izolovanost Íránu, přes všechny pokusy Washingtonu, a zvyšuje se šance pro rozvojové příležitosti Afghánistánu, jednoho z nejbolavějších míst planety. Je tam i silný indický zájem. Jak uvádí (oficiální indická) zpráva o setkání, projekt přístavu Čabahár souvisí s indickou vizí Mezinárodního severojižního dopravního koridoru (INSTC), který usiluje o vytvoření obchodních tras spojujících Indický oceán s

Kaspickým mořem prostřednictvím různých druhů dopravy.

“Tento summit BRICS se koná v kritickém okamžiku, kdy na globální scéně se snaží být slyšeny často nevyslyšené hlasy,” řekl na konferenci BRICS předseda vlády Etiopie Abij Ahmed. Dodejme, že tyto hlasy se snaží velmi. Africká delegace vedená jihoafrickým prezidentem Cyrilem Ramaphosou napřed navštívila Kyjev a Zelenského a potom jela do Moskvy za Putinem. Summitu Rusko – Afrika na začátku srpna se zúčastnilo 50 afrických zemí zastoupených v 17 případech hlavami států.

Je tu opravdu tak málo dokladů, že svět se mění?

AUTOR: Zbyněk Fiala

[ZDROJ](#)